

ristovi a veřejném kulturním činite-li Slezska, ale umožňuje ho poznat jako člověka velkých morálních kvalit a šířky kulturních a vědeckých zájmů. Dozvíme se, že jeho literární rozhled nebyl vymezen jen rovinou čtenáře, ale i schopností vnímat umě-

leckou hodnotu literárních textů a sám je ve verších dokonce tvořit. Nejcennějším závěrem z uveřejněné korespondence je to, že život může být bohatý a smysluplný i v nejtěžších podmínkách.

Marta Šrámková (Brno)

**Stanislav Brouček – Lubomír Martínek.
Francie a česká imigrace. Kultura dvou domovů mezi
svobodou a zodpovědností. Pelhřimov: Nová tiskárna
Pelhřimov; Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., 2020. 291 s.
ISBN 978-80-7415-209-2**

Stanislav Brouček věnuje dlouhodobě pozornost studiu emigrace a českým krajanským diasporám v zahraničí. Výsledkem jeho badatelského zájmu na téma migrace je řada samostatných publikací či prací, na kterých participoval jako spoluautor, respektive u nichž se podílel na uskutečnění edičních záležitostí. Všechny tyto práce obohatily historicko-etnologickou literaturu v českých zemích. Úvodem je třeba říci, že recenzovaná publikace zaujímá mezi jeho doposud vydanými pracemi zvláštní místo. Vstupní text první kapitoly pod názvem *Emigrantské obzory: pohled ze soukromí* má více méně autobiografický charakter, v němž poprvé S. Brouček v publikované podobě podhalil osobní motivace zájmu o studium vystěhovalectví. Vyznal se z náklonnosti k tématu emigrantství, které ho irito-

valo v mládí. V rodinném okruhu se setkával s úvahami o vystěhovalectví, a tak si k němu formoval osobní postoj s velkou mírou empatie. V nynějším zpracování tématu spolu s Lubomírem Martínkem, exulantem z osmdesátých let 20. století, poukazují na obraz českého živlu ve Francii.

Dominantní podíl S. Broučka na vydání knihy je zřejmý. První část publikace vyplňuje rozsahem nevelké kapitoly, které mají částečně charakter autobiografické reflexe, částečně systémově uspořádaného odborného výkladu o emigraci a českých krajanech v Paříži. S. Brouček zde zvolil zajímavou kompozici textu, v němž konfrontuje v podstatě své nerealizované emigrantství ve vztahu k Francii s tím realizovaným. Využívá jako pendant příklad Lubomíra Martínka, který v osmdesátých le-

tech do Francie odešel. S. Brouček osvětluje smysl emigrantství, subjektivní i objektivní danosti, které provázejí jedince při hledání místa v jinoetnickém společenství. Poukazuje na tři stupně dobré praxe, příznivé podmínky pro přesídlence: a) kladný **vztah většinové společnosti** k cizincům, b) kvalita procesu imigrace, včetně osobnostní výbavy jednotlivých příslušníků té které migrace, c) zvykové nebo v právních normách zakódované vymezení postavení imigrantů versus autochtonní obyvatelstvo.

Těžiště textu S. Broučka je zaměřeno na přiblížení Paříže čtenáři, Paříže, která je v letech 1948–1989 v jeho podání přístavem pro uprchlíky z Československa. Pojednává o tom v druhé kapitole, kterou nazval *Emigrantské obzory: badatelská perspektiva*. Akcentuje, že fenomén českého uprchlictví představuje v tomto období značně strukturovaný jev v důsledku politického vývoje po únoru 1948. Ovšem migrace do Francie se neomezuje jen na uvedené časové období. Svědčí o tom rozsáhlejší kapitola *Souvislosti s minulostí*. Osvětluje v ní jednak vystěhovalectví uměleckých osobností před první světovou válkou, **jednak v meziválečném období**, kdy probíhající pravidelná migrace z Československa do Francie na základě Francouzsko-československé smlouvy o vystěhovalectví a přistěhovalectví z roku 1920 dostala i institucionální rámec a rozvinula se také spolková činnost s centrálním emigrantským

spolkem, tzv. Československou kolonií v Paříži. Broučkův výklad směřuje k osvětlení sociálně-profesní skladby emigrantů a jejich geografického rozptýlení. Poslední kapitolu *Lidé, smysl emigrace* doplnil medailony tří osobností (Marty Jelínkové, Michaela Wellnera-Pospíšila a Heleny Šťastné), které čtenáři přibližují individuálnost role emigrantů.

Druhou část knihy tvoří rozsáhlejší text L. Martíňka. Jeho kapitola pod názvem *Přístav nad Seinou* je promyšleně členěna a vypovídá o peripetiích plejády utečenců z komunistického Československa. Jedná se více méně o krátké eseje se silným sociálně-psychologickým podtextem, včetně pokusu o zobrazení emigrantského povahopisu. Je zřejmé, že začlenění tohoto textu do koncepce publikace vyžadovalo od S. Broučka překonat řadu úskalí, aby byl představen ucelený obraz české emigrace do Francie. L. Martínek totiž prezentuje na jedné straně pestrou mozaiku autoreflexí všedního i svátečního života imigrantů v Paříži, na druhé straně poukazuje na život vybraných emigrantů (Marie Dubinové, Pavla Tigrida, Jana Vladislava, Jiřího Koláře a dalších), mezi nimiž v kaleidoskopu jejich životních příběhů hledá také své místo v kosmopolitní Paříži. Tím ovšem, že do knihy byly zahrnuty biografické črty desítky poválečných emigrantů, publikace má jistě potenciál oslovit i širší okruh čtenářů, zájemců o poznání života přesídlenců českého společenství ve Francii. Krátké biografie mají

charakter svým způsobem psychologických sond, z nichž vystupují do popředí traumata jednotlivců ve společenství krajanských diaspor.

S. Brouček patří v české etnologické obci k předním osobnostem, jež systematicky věnují pozornost studiu problematiky českých krajanů ve světě. O emigrantech či exulantech hovoří s velkou mírou empatie a jejich postavení přibližuje čtenářům kultivovaným jazykem v historických souvislostech. Charakteristická je pro něj spolupráce s osobnostmi z prostředí českých diaspor v zahraničí. V tomto případě jde o nápadité spojení pohledů „zevně a zevnitř“. Společně

s L. Martínkem tak vytvořili dílo, které nezávislé sdružení 3P (časopis Přítomnost, Mezinárodní PEN Klub a Společnost Ferdinanda Peroutky) vybralo mezi TOP 10 knih v závěru roku 2020. Ke kladnému hodnocení publikace je namístě také zmínit, že kniha má poutavou grafickou úpravu – a byť cílem bylo v tomto případě vydání odborné akademické publikace (vznikla v rámci Strategie AV 21, program č. 15 – Globální konflikty a lokální souvislosti: kulturní a společenské výzvy, podpořené dotací Akademie věd ČR), představuje čtivý text. Proto nepřekvapuje, že se autorům již dostalo ocenění i mimo akademickou obec.

Andrej Sulitka (Praha)

**Lukáš Fasora – Jiří Malíř (eds.).
Dějiny Brna. 4, Modernizace města 1790–1918.
Brno: Statutární město Brno, 2020. 1283 stran.
ISBN 978-80-86736-62-4**

V průběhu druhé poloviny roku 2020 spatřil světlo světa další svazek monumentální série publikací k dějinám Brna. V rámci této ediční řady, která podrobně mapuje historii Brna a jeho okolí od dob nejstarších do počátku 21. století, se čtvrtý svazek věnuje zejména období od poloviny 18. století do konce monarchie, tzn. do roku 1918. Jádrem publikace je podrobné, hluboké a erudované zachycení procesu modernizace provinčního a ospalého sídla

v tepající jihomoravskou metropoli, ukázání Brna jako laboratoře moderny/modernizace.

Zdůrazňuji, že autorský kolektiv pod vedením brněnských historiků Lukáše Fasory a Jiřího Malíře sestavil odborně fundovanou, avšak čtenářsky nesmírně přístupnou knihu, v níž se pokouší i nepoučenému čtenáři přiblížit onen historiky velmi oblíbený, avšak trochu záhadný, protože hodně teoretický a abstraktní proces modernizace v konkrétním

prostoru a času. Právě kvůli lepšímu pochopení prolínajících se procesů je publikace členěna přísně chronologicky a neaspiruje na nositele „inovátorských“ historiografických trendů. Současně však respektuje zásady zpracování dějin měst (s. 16). S ohledem na rozsah publikace (téměř 1 300 stran) je tento přístup vhodný a pozornému čtenáři vyjevuje brněnské dějiny plasticky se vším „stýkáním a potýkáním“ a způsobem, v němž je čtenář schopen hledat a nalézat paralely se současností, aniž by se musel dopouštět ahistorických zkreslení.

Pro lepší orientaci je publikace rozdělena na dva autonomní oddíly s mezním rokem 1848, respektive s rokem 1918. Právě v této časové posloupnosti, která přesahuje ono „dlouhé 19. století“ končící na prahu války, vidím další pozitivum knihy. Ukazuje totiž, jak rychle a jak fatálně lze destruovat vše, co předchozí generace nejen Brňanů vytvořily a co tvoří pomyslný protipól překotného společenského rozvoje v průběhu 19. století. Poslední kapitola věnovaná místům paměti pak představuje spíše exkurz do této problematiky a je otázkou, zda by nebylo vhodnější její zařazení k částem věnovaným kultuře, ačkoliv zachycuje fázi „bourání model“ zaniklé podunajské monarchie a jejich nahrazování „modlami“ nového československého státu.

První oddíl publikace uvádí čtenáře do Brna na sklonku josefínského období, která však pro město znamená spíše změnu než radikální zlom

(s. 16). Dějiny města jsou zasazeny do obecného historického kontextu, popsán je jeho správní vývoj, hospodářský a kulturní rozvoj. Všechny kapitoly tvoří ucelený a logický celek, osobně však vyzdvihují kapitolu věnovanou hospodářství, která představuje zásadní, nikoliv však jediný prvek pro následnou industrializaci města. Velmi pozitivně vnímám i kapitolu věnovanou proměnám společenského a veřejného života, v níž je čtenář vtažen do salónů, knihoven i příšerí klášterů, do dobové mentality tehdejších elit a způsobů jejich uvažování o světě a svém místě v něm. Právě tato kapitola umožňuje laickému čtenáři naplnit konkrétní onen často vágní pojem osvícenské společnosti.

V rámci druhého oddílu publikace, který již zahrnuje období bouřlivé industrializace a urbanizace, v němž se rozvíjí moravský/rakouský Manchester, ukazují kapitoly, jak dynamicky se měnilo a rozvíjelo hospodářství – od malých tkalcovských podniků k obrovským továrnám zaměstnávajícím tisíce pracovníků. Tento proces vynikne ještě více díky tomu, že publikace obě fáze hospodářského rozvoje umožňuje bez problémů srovnat. V části věnované celospolečenským změnám poté čtenáře zaujme především proces emancipace českého živlu a formování alternativního „českého“ Brna se všemi národnostními problémy s tím spojenými. Kapitola opět poskytuje možnost vztáhnout velké politické dějiny 19. století na prosto-